

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

PROBLEMS OF TEACHING PROFESSIONALLY ORIENTED FOREIGN LANGUAGES TO STUDENTS OF NON-PHILOLOGICAL SPECIALITIES

У статті проаналізовано проблеми професійно орієнтованого навчання іноземних мов студентів нефілологічного профілю. Акцентовано на посиленні іншомовного аспекту професійно-орієнтованого навчання, проблема якого полягає насамперед у тому, що рівень володіння іноземною мовою сучасними студентами нефілологічних спеціальностей не відповідає сучасним вимогам. Причина такого стану речей може полягати, зокрема, в тому, що методика навчання іноземних мов шляхом запам'ятовування лексичних одиниць для подальшого перекладу текстів на професійну тематику є неефективною. Визначено сутність, мету і завдання навчання іноземної мови майбутніх фахівців. Перелічено принципи професійно орієнтованого іншомовного навчання та констатовано, що їхня системна реалізація забезпечує можливість для досягнення мети професійного навчання і виховання майбутніх фахівців. Вказано, що у закладах вищої освіти нефілологічного профілю при вивченні іноземних мов є значна кількість проблем, серед яких нестача навчального часу, застосування традиційного інструментарію, що часто не відповідає вимогам сучасності. Важливою проблемою професійно орієнтованого навчання іноземних мов є також визначення його змісту.

Доведено, що ефективність професійно орієнтованого навчання іноземної мови забезпечуватиметься дотриманням низки вимог, до яких, зокрема, належать: раціональне використання часу на заняттях з іноземної мови, комплексний характер занять, на яких варто звертати рівноцінну увагу на усі аспекти професійної іноземної мови (фонетику, граматику, читання, аудіювання, усне і писемне мовлення), автентичність використовуваних матеріалів, широке використання аудіо- та відеоматеріалів, а також усвідомлення можливостей практичного застосування отриманих знань у професійній діяльності як засобу розвитку мотивації вивчення іноземних мов тощо.

Ключові слова: професійно орієнтоване навчання іноземних мов, іноземна мова, нефі-

лологічні спеціальності, студент, майбутній фахівець.

The problems of teaching professionally-oriented foreign languages to students of non-philological specialities are analysed in the article. We focus on the need to improve and strengthen teaching and studying professionally-oriented foreign languages. Modern students of non-philological departments have rather low level of knowledge of foreign languages and it does not meet the requirements of modern society. The main reason is that the methods of teaching foreign languages by means of learning lexical units with further retelling or translation professionally oriented texts are ineffective. The essence, aim and tasks of teaching foreign languages to future specialists are determined in the article. We have pointed out the principles of teaching professionally oriented foreign languages. It is proved that systematic realization of these principles will provide the opportunities to gain the aim of future specialists' professional education. Non-philological higher educational establishments have a number of problems while teaching foreign languages. They are as follows: not enough academic time for teaching foreign languages, the use of traditional means and methods that do not meet the requirements of modern society. Another important problem of teaching professionally-oriented foreign languages is the determination of its context. It is proved that the efficiency of teaching professionally-oriented foreign languages can be provided by following such requirements as the rational use of time and complex approaches at the lessons of foreign languages. The teachers should pay attention to all the aspects of professionally oriented foreign languages (phonetics, grammar, reading, listening, speaking, writing), use audio and DVD data at the lessons. They also should realize the possibilities to apply gained knowledge in practice in professional activity as means to develop the motivation to study foreign languages.

Key words: teaching professionally oriented foreign languages, study, foreign language, non-philological specialities, student, future specialist.

УДК 378.016

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-1-19>

Гутиряк О.І.,

канд. філол. наук,
доцент кафедри мовної
та міжкультурної комунікації
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка

Волошанська І.В.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри мовної
та міжкультурної комунікації
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Входження України до європейського освітнього простору, розвиток процесів глобалізації та гуманізації суспільства стали передумовами для пошуку нових підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців.

Очевидно, що процеси глобалізації, стирання кордонів вимагають від кожної людини доброго володіння іноземними мовами. Однак сучасне навчання іноземних мов не завжди ефективно, адже, спрямовуючись на відтворення знань і вмінь, ігнорується необхідність виховання фахівців, здатних до міжкультурного іншомовного спілкування, до розв'язання професійних завдань

різного рівня складності. Сучасні кваліфіковані фахівці мають мати добру іншомовну підготовку задля вільного спілкування іноземною мовою у різних професійних ситуаціях. Вони мають бути компетентними у розв'язанні професійних завдань, зокрема встановленні професійних і особистісних контактів із закордонними колегами та партнерами. Особливо ця проблема торкається студентів, які навчаються у закладах вищої освіти нефілологічного профілю, де мовній підготовці відводиться незначна роль.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема іншомовної підготовки майбутніх фахівців нефілологічного профілю стала предметом

досліджень багатьох науковців. Означена проблематика увійшла до сфери наукових зацікавлень І. Вереїної, О. Кіршової, Л. Овчаренко, Н. Попової, Ю. Причини, Г. Руденко та ін. Зокрема, вчені акцентують увагу на висвітленні цілей, завдань, змісту та педагогічного інструментарію професійно орієнтованої іншомовної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти. Вони характеризують структуру професійно орієнтованого курсу іноземної мови у ЗВО нефілологічного профілю, а також пропонують систему завдань, яка може використовуватися на заняттях з іноземної мови.

Мета статті полягає в аналізі проблем професійно орієнтованого навчання іноземних мов студентів нефілологічних спеціальностей із метою пошуку шляхів їхнього подолання.

Виклад основного матеріалу. Мета професійної освіти полягає у формуванні особистості фахівця, який здатний ефективно здійснювати професійну діяльність. Власне професійна освіта сучасного спеціаліста має забезпечити йому не лише оволодіння знаннями й уміннями, формування професійно значущих рис і характеристик, але й опанування іншомовною комунікативною компетенцією. З огляду на це посилюється іншомовний аспект професійно орієнтованого навчання, проблема якого полягає насамперед у тому, що рівень володіння іноземною мовою сучасними студентами нефілологічних спеціальностей не відповідає сучасним вимогам. Причина такого стану речей може полягати, зокрема, в тому, що методика навчання іноземних мов шляхом запам'ятовування лексичних одиниць для подальшого перекладу текстів на професійну тематику є неефективною. Натомість професійно орієнтоване навчання іноземних мов має передбачати активну взаємодію усіх учасників освітнього процесу, за якого відбувається взаємокорисний обмін інформацією іноземною мовою, набуття навичок комунікативної взаємодії для розв'язання професійних завдань [3, с. 339–342].

Професійно орієнтоване навчання іноземних мов є системою іншомовної підготовки, спрямованої на опанування особистістю іноземною мовою в межах нефілологічного профілю. Відтак іноземна мова стає засобом вивчення іншої предметної галузі, пов'язаної з опануванням професією.

Навчання іноземних мов студентів у сучасному закладі вищої освіти зазвичай складається з двох етапів: на першому з них здійснюється навчання загальної мови, а на наступному – професійно орієнтованої. Власне завдання останнього етапу полягає в обслуговуванні професійної сфери, що передбачає збагачення змісту іншомовної освіти специфічною системою термінів і понять, особливостями граматичного і синтаксичного оформлення, нормами спілкування, характерними для певної професійної сфери [4].

Між традиційним і професійно орієнтованим навчанням іноземних мов є певні відмінності. Зокрема, П. Стріванс обґрунтовує ці відмінності через абсолютні та змінні ознаки. До абсолютних ознак вчений відносить:

- відповідність методів навчання і змісту матеріалу потребам студента;
- врахування соціального контексту майбутньої професійної діяльності студента;
- включення мовного матеріалу, характерного для використання у вузькопрофесійній сфері діяльності;
- спеціальні цілі навчання.

Змінними ознаками є:

- навчання лише певних видів мовної діяльності (читання, письма, говоріння);
- альтернативні методи навчання, а саме: методи, прийоми, технології, характерні для дисциплін певного спрямування [7].

Головною метою навчання іноземної мови є формування у студентів загальних і професійно орієнтованих комунікативних іншомовних компетентностей, спрямованих на забезпечення ефективного навчання в академічному і професійному середовищі, умінь самостійно працювати з науково-технічною і суспільно-політичною інформацією, розробляти документи і проекти. Результатом професійно орієнтованого навчання іноземних мов має стати уміння майбутнього фахівця читати іншомовну професійну літературу, презентувати власний досвід на міжнародних конференціях і симпозіумах, відповідати на запитання, вести професійні дискусії, спілкуватися із зарубіжними колегами безпосередньо та за допомогою соціальних мереж тощо.

До завдань професійно орієнтованого навчання іноземних мов належать, зокрема:

- формування високого рівня іншомовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців;
- реалізація міжпредметних зв'язків між професійно орієнтованими дисциплінами та іноземною мовою;
- розвиток культури мислення, пізнавальних і професійних інтересів, активізація інтелектуальної діяльності.

Сутність професійно орієнтованого навчання полягає в його інтеграції зі спеціальними дисциплінами задля отримання додаткових професійних знань і формування професійно значущих якостей особистості. Іноземна мова у цьому разі є засобом підвищення професійної компетентності й особистісно-професійного розвитку студентів, а також необхідною умовою успішної професійної діяльності фахівця – випускника сучасного закладу вищої освіти, здатного здійснювати ділові контакти з іншомовними партнерами [1, с. 72–73].

Принципами професійно орієнтованого іншомовного навчання студентів нефілологічних спеціальностей є такі:

– принцип педагогічного забезпечення особистісного включення студента у навчальну діяльність із формування іншомовної комунікативної компетенції;

– принцип послідовного моделювання в навчальній діяльності студентів цілісного змісту, форм і умов професійної діяльності спеціалістів;

– принцип проблемності змісту навчання іноземних мов і процесу його розгортання в освітньому процесі;

– принцип адекватності форм організації навчальної діяльності студентів цілям і змісту освіти;

– принцип провідної ролі спільної діяльності, міжособистісної взаємодії та діалогічного спілкування суб'єктів освітнього процесу;

– принцип педагогічно обґрунтованого поєднання нових і традиційних педагогічних технологій у процесі навчання іноземних мов;

– принцип врахування «зустрічного» смислотвірного впливу на інформацію, що надходить, кроскультурних особливостей студентів, які склалися в їхньому житті й освіті: психологічних, національно-культурних, морально-етичних, релігійних, гендерних тощо;

– принцип єдності навчання і виховання особистості студента в одному потоці його освітньої діяльності [2].

Системна реалізація названих принципів забезпечує можливості для досягнення мети професійного навчання і виховання майбутніх фахівців.

Однак варто зазначити, що у закладах вищої освіти нефілологічного профілю при вивченні іноземних мов є значна кількість проблем, серед яких, зокрема, незначна кількість кредитів, яка відводиться на вивчення дисципліни, застосування традиційного інструментарію, що часто не відповідає вимогам сучасності.

Важливою проблемою професійно орієнтованого навчання іноземних мов є також визначення його змісту. Зокрема, вчені переконані, що до нього мають входити:

– комунікативні уміння, що диференціюються за видами мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, письмо, читання) на основі загальної та професійної лексики;

– мовні знання і навички, які охоплюють знання фонетичних явищ, лексичних одиниць, правил словотворення, граматичних форм, термінології, що притаманна певній професії;

– соціокультурні знання, що дозволяють не лише долучити студентів до нового способу комунікації, але надати їм інформацію про культуру народу, мова якого вивчається;

– навчальні уміння, раціональні прийоми розумової праці, які забезпечують культуру засвоєння мови в навчальних умовах і етикет спілкування з його носіями.

Відбір змісту навчання має орієнтуватися на останні досягнення у певній сфері людської діяльності, своєчасно відображати наукові досягнення у сферах, що безпосередньо торкаються професійних інтересів студентів, надавати їм можливість для професійного зростання. Відтак професійно орієнтоване навчання іноземної мови вимагає створення спеціальних навчальних комплексів, які включали б професійно орієнтовані підручники та посібники, аудіо- та відеоматеріали, Інтернет-матеріали, комп'ютерні програми та мультимедійні засоби [5].

Окремо необхідно зупинитися на можливостях Інтернету у професійно орієнтованому навчанні іноземних мов. На заняттях з іноземних мов можна використовувати аудіо- і відеоматеріали, інформаційні портали і сайти, матеріали віртуальних бібліотек. Їхнє застосування може сприяти формуванню навичок і умінь читання галузевої літератури, вдосконаленню умінь аудіювання, усного (монологічного, діалогічного) і писемного мовлення, збагаченню словникового запасу (активного і пасивного), ознайомленню з культурою країни, мова якої вивчається (мовний етикет, мовленнєва поведінка, особливості культури та традицій тощо).

Опанування студентами професійно-комунікативними умінь неможливе без цілеспрямованого формування понятійно-термінологічного апарату спеціальності, розширення інформаційної бази на матеріалі автентичних текстів, опанування стратегіями навчання, умінь інтерпретувати, вести дискусії, аргументувати, розв'язувати типові стандартні та професійно орієнтовані задачі. Досягнення ж означених задач неможливе без використання в освітньому процесі різних технологій, що базуються на принципах проблемності, інтерактивності, ситуативності: моделювання професійно-контекстних ситуацій, максимально пов'язаних із майбутньою професійно-практичною діяльністю студентів, проблемного методу і проектною роботи [6]. Доцільно широко застосовувати кейс-метод, який сприяє формуванню комунікативної компетенції, сприяє формуванню позитивної мотивації на вивчення іноземних мов, розвиває уміння аргументувати власну думку, шукати й аналізувати необхідну інформацію. В умовах закладу вищої освіти на заняттях з іноземної мови доцільно також використовувати ділові ігри, які дають змогу моделювати автентичний контекст, створювати професійно значущі проблемні ситуації, розв'язування яких сприятливо впливатиме на формування як професійно значущих компетенцій, так і іншомовної комунікативної компетенції.

Ще однією важливою проблемою професійно орієнтованого навчання іноземних мов є відсутність у викладачів знань специфічної професійної лексики тієї галузі, професію в межах якої здобувають студенти, уявлень про комунікативні потреби май-

бутніх фахівців. Очевидно, що викладачі іноземних мов здобувають насамперед мовну, а також психолого-педагогічну підготовку, а відтак їм складно орієнтуватися в питаннях, наприклад, економіки, юриспруденції чи інженерії тощо. З огляду на це постає необхідність опанування ними основ спеціальності, базової професійної термінології тощо. Для цього варто налагодити тісні взаємозв'язки з викладачами професійно орієнтованих дисциплін, займатися самоосвітою, постійно самовдосконалюватися, а також обмінюватися отриманими знаннями зі студентами, за необхідності відвідати виробництво чи певні установи/організації тощо.

Висновки. Отже, ефективність професійно орієнтованого навчання іноземної мови забезпечується дотриманням низки вимог, до яких належать: раціональне використання часу на заняттях з іноземної мови, комплексний характер занять, на яких варто звертати рівноцінну увагу на усі аспекти професійної іноземної мови (фонетику, граматику, читання, аудіювання, усне і писемне мовлення), автентичність використовуваних матеріалів, широке використання аудіо- та відеоматеріалів, а також усвідомлення можливостей практичного застосування отриманих знань у професійній діяльності як засобу розвитку мотивації вивчення іноземних мов.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабкова Л. Подходы к профессионально ориентированному иностранному языку в техническом ВУЗе. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2018. VI (42). Issue 149. P. 72–75.
2. Вербицкий А.А. Теория и технологии контекстного образования : учебное пособие. Москва : МПГУ, 2017. 248 с.
3. Еремеева Г.Р., Баранова А.Р., Мефодьева М.А. Профессионально-ориентированное обучение английскому языку студентов неязыковых специальностей. *Казанский педагогический журнал*. Т. 2. 2016. № 2. С. 339–342.
4. Назаренко А.Л. Проблемы оптимизации понимания и преподавания языка для специальных целей. Москва : Либроком, 2009. 128 с.
5. Образцов П.И., Ахулкова А.И., Черниченко О.Ф. Проектирование и конструирование профессионально-ориентированной технологии обучения. Орел : ОГУ, 2003. 94 с.
6. Сарсембаева А.А. Профессионально-ориентированное обучение иностранным языкам: теоретический анализ отечественного и зарубежного опыта. *Вестник КАСУ*. 2012. № 2. URL: www.vestnik-kafu.info/journal/34/1390/.
7. Strevens P. ESP after twenty years: a re-appraisal. M.Tickoo (Ed) *ESP: State of the Art*. Singapore: SEAMEO Regional Language Center, 1988.